

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ 1700 ਈ. ਤਕ

ਡਾ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

ਤਤਕਰਾ

	ਭੂਮਿਕਾ		(v)
	ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਿਕਾ		(vii)
1.	ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ		
	(ੳ) ਪਿਛੋਕੜ		1
	(ਅ) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ		1
	(ੲ) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ		3
	(ਸ) ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ		4
	(ਹ) ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ		6
2.	ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਪੂਰਵ-ਨਾਨਕ ਕਾਲ		6
	(ੳ) ਪਿਛੋਕੜ		8
	(ਅ) ਸਾਹਿੱਤ ਸਿਰਜਣਾ		8
	(ੲ) ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ		9
	(ਸ) ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ		10
			11
3.	ਆਦਿ ਕਾਲ ਦੇ ਸਾਹਿੱਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੇ ਮੂਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ		13
	(ੳ) ਨਾਥ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਿੱਤ		13
	ਗੌਰਖ ਨਾਥ		14
	ਚਰਪਟ ਨਾਥ		16
	ਚੌਰੰਗੀ ਨਾਥ		17
	(ਅ) ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਸ਼ਕਰ-ਗੰਜ		17
	ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਕਲਾ		20
	(ੲ) ਲੋਕ ਸਾਹਿੱਤ		23
	(ਸ) ਵਾਰਾਂ		25
	(ਹ) ਫੁਟਕਲ ਰਚਨਾ—ਕਿੱਸੇ ਤੇ ਵਾਰਤਕ ਆਦਿ		27
	ਪੂਰਵ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਦੇ ਸਾਹਿੱਤ ਉੱਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਝਾਤ		28
4.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ		30
	(ੳ) ਪਿਛੋਕੜ		30
	(ਅ) ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ		33

- (ੲ) ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
- (ਸ) ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
- (ਹ) ਬੀਰ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
- (ਕ) ਵਾਰਤਕ
- (ਖ) ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਲਿੱਪੀ

੬. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਫਿਰਤੀਆਂ

- (ੲ) ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
 - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
 - ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ
 - ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
 - ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ
 - ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
 - ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ
 - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
- (ਅ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਹਿਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ
- (ੲ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਹੋਰ ਭਗਤ ਕਵੀ
 - ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ
 - ਭਗਤ ਛੜੂ
 - ਜੱਲੂਣ
 - ਭਗਤ ਕਾਨ੍ਹਾ
- (ਸ) ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
 - ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ
 - ਸੁਲਤਾਨ ਬਾਹੂ
 - ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ
 - ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੀ
- (ਹ) ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
 - ਦਮੋਦਰ
 - ਖੀਲੂ
 - ਹਾਫਿਜ਼ ਬਰਖ਼ੁਰਦਾਰ
 - ਅਹਿਮਦ
- (ਕ) ਬੀਰ ਕਾਵਿ-ਧਾਰਾ
- (ਖ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਦੀ ਵਾਰਤਕ
 - (1) ਗੋਸ਼ਠਾਂ ਜਾਂ ਗੋਸ਼ਠੀਆਂ

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86

(ੳ) ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟ	86
(ਅ) ਗੋਸ਼ਟ ਆਤਮੇ ਕੀ	87
(ੲ) ਅਜਿੱਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟਿ	87
(ਸ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਗੋਸ਼ਟਾਂ	87
(ਹ) ਬਾਬੇ ਲਾਲ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟਿ	87
(ਕ) ਗੋਸ਼ਟ ਗੋਰਖ-ਭਰਥਰੀ	87
(ਖ) ਗੋਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰ ਉਧੋ	88
(2) ਟੀਕੇ	88
(ੳ) ਸਿੱਧ ਗੋਸ਼ਟ ਦਾ ਟੀਕਾ	88
(ਅ) ਟੀਕਾ ਬਾਰਾਂ-ਮਾਹ ਤੁਖਾਰੀ	88
ਸੁਖਮਨੀ ਸਹੰਸਰ ਨਾਮਾ	89
(3) ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ	89
(4) ਵਚਨ	91
(5) ਹੁਕਮਨਾਮੇ	91
(6) ਅਨੁਵਾਦ	91
(7) ਫੁਟਕਲ	93
ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਤਕ ਬਾਰੇ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰ	95
6. 1700 ਈ ਤਕ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿੱਤ ਉੱਤੇ ਮੋੜਵੀਂ ਝਾਤ	99
ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ-ਸੂਚੀ	103